

**İhsan Oktay Anar. Amat. İstanbul: İletişim Yayıncılık
2005.**

İhsan Oktay Anar. Amat. İstanbul: İletişim Publishing 2005.

FERHAT AKBABA

Müdür, Akyazı Erdođdu İlkokulu, Sakarya/Türkiye

Principal, Akyazı Erdođdu Primary School, Sakarya/Turkey
gazifernando1969@hotmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1317-2488>

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 09 Mayıs / May 2019

Kabul Tarihi / Date Accepted: 10 Mayıs / May 2019

Yayın Tarihi / Date Published: 31 Mayıs / May 2019

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Mayıs / May

Atıf / Citation: Akbaba, Ferhat. "İhsan Oktay Anar. Amat. İstanbul: İletişim Yayıncılık 2005". *edid: edebali islamiyat dergisi/ edebali islamic journal* 3/5 (Mayıs/May 2019): 97-101.

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

Web: <http://dergipark.gov.tr/edid> | <mailto:iifdergi@bilecik.edu.tr>

Copyright © Published by Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi /
Bilecik Şeyh Edebali University, Faculty of Islamic Sciences, Bilecik, 11230 Turkey.

Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Hazırlamakta olduğum Yüksek Lisans tezim hakkında inceleme ve okumalar yaparken ister istemez Postmodern edebiyata dair araştırma yapma durumum doğdu. Bu konuda yazılmış eserler arasında ismine ve övgüsüne rastladığım İhsan Oktay Anar'ın *AMAT* romanı ilgimi çekti. Postmodern edebi esere örnek olacak şekilde övgüler düzülen 2005 tarihli ilk basımı yapılan romanı okumak durumunda kaldım. İletişim Yayınevinden çıkan ve 235 sayfadan oluşan kitap, kan rengi koyu kırmızı desen üzerine çizilmiş kapak resmindeki gemi ve içerisindeki Osmanlı Kültürünü çağrıştıran kırmızı takkeli birkaç tayfası ile olayın denizlerde geçtiğini, anlatı içeriğinde kan dökülmeye uygunluğu çağrıştırmakta. İçerik olarak, Anar'ın, anlatının kapsadığı olayların diline hâkim olduğunu, masa başında yazılmamış olduğunu söyleyebilirim.

“Kendine Gofer ağacından bir gemi yap; gemide odalar yapacaksın ve onu içeriden ve dışarıdan ziftle ziftleyeceksin” (Tekvin, 6: 14) ile başlayan roman, toplum kutsalları ile ilişkilendirilecek bir akışın ipuçlarını vermekte.

17.yüzyılın başlarında iki güverteli, üç direk ve elli sekiz topun olduğu 247 kişilik günahkâr mürettebatıyla, iki Osmanlı gemisini batıran Kara Sancaklı korsanların peşine düşmüş Amat adlı bir intikam gemisi ve gemi içi ve dışında cereya eden bir macera yığını...

Romanda geçen Deli Marangoz Nuh Usta ile Nuh (as)'a, Diyalol Paşa'nın Süleyman Reisin dokunmasını istemediği tek kitap ile “yasak elma”ya, Ali Reisin Diyalol Paşaya karşı geldikten sonra gemideki yolculuğunun sonuna kadar süre istemesi ile Şeytan'ın Rabb'inden süre istemesine kadar Kur'anî subliminal mesajların bolca olduğu bu roman bana Mısırlı yazar Necip Mahfuz'un *Cebelavi Sokağı Çocukları* kitabını hatırlattı.

Romanda geçen Nuh, Süleyman, İsrail, Habil vb. kelimelerden de anlaşılacağı gibi her ne kadar yeni tarihselciliğin örnek anlatımı şeklinde görülse de aslında roman, Kur'anî karakter isimlerinin roman kahramanlarına verilisinden, “Nuh'un gemisindeki azap suyunu değil...” (Anar, 2014:16), “Bak bu şarap İsa Mesih efendimizin kanıdır...” (s. 17), “Kasımpaşa'da oturan ahaliden namazında niyazında olanlar, o gece Abalıfella camiiinde yatsı namazını eda eyleyip Meyyit Kapısından çıkarlarken...” (s 18) gibi gerek İslam gerekse diğer semavi dinlere ait figürlü cümlelerle soslanışı, tarihselciliğin biraz daha ötesine geçmekte. Roman kurgusunda Adem, Havva, Kabil, Musa, Firavn, Zekeriyya (as) isimlerinin kullanılması okuyucuda nasıl bir tarihsel çağrışım gerçekleştirecek bilinmez ama Anadolu İslam Kültürü ile beslenmiş okuyucunun hazırbulunuşluğu göz önüne alındığında, mevcut verilerle farklı bir

zihinsel deformasyonun gerçekleşeceği kaçınılmaz. Ayrıca Ruznamçe Kisedâarı Ölügözlü Cuma Bey, Vakanüvis Şaşı İkrâm Efendi, Müjdecibaşı Kedigöz Âbidin Dede Hazretleri, Zindan Kâtibi Çapraz Recep Dede Hazretleri, Buhur Mütevellisi Kılbaz Yakup Dede Hazretleri gibi isimlerle karakterlerin adlandırılması, pek de hayra alamet gibi görünmemekte.

Romanda geçen

“Diyavol Kırbaç Süleyman’ı kocareisliğe seçeceğini söylediğinde Diyavol’un kamarasındaki kişilerin “Gemide bozgunculuk edip kan dökcek birini mi kendine vekil seçiyordun” sözlerine karşılık Diyavol Paşa’nın “Ben sizin bilmediklerinizi de bilirim.” (s. 74),

“Bu konuşmalardan sonra kendisinin Süleyman Reis’ten daha hayırlı bir kişi olduğuna inanan Ali Reis, öfkesinden “Ben, kendimden daha aşağı birinin emirlerini dinlemem. Hele Süleyman denilen o cahilin! Asla!” der.” (s. 74),

ve

“Ali Reis, dışarı atılırken: “Asıl sen şunu bil ki nerede olursam olayım, seçtiğin bu adamı düşman belleyeceğim... Andolsun ki onu mahvetmek için elimden geleni yapacağım. Bu konuda seninle bahse bile tutuşabilirim! Çıktığımız şu uğursuz seferin sonuna kadar mühlet ver bana! İşte o zaman göreceksin, kendine vekil seçtiğin bu yaratığın ne mal olduğunu!” (s. 75)

gibi Kolaj ve Alıntı tekniğine başvurulmuş romanda, özellikle yukarıda verdiğim paragraflar ile sesbenzeşime yönelinmesi, sıradan bir denizcilik macerasının dışında farklı bir amaca hizmet etmeye devam etmek ister gibi görünmekte.

“Amat’a iki gemi saldırınca herkes ne olduğunu şaşırır; çünkü kendilerine saldıran gemilerde Osmanlı sancağı çekilidir. Bu sırada Diyavol Paşa, gemidekilere dönerek şöyle der: “Bizler Allah’ın emrini yerine getireceğiz. Bakara Sûresininin 197. ayetinde ne yazıyor, bilen var mı?” (s. 176)

“Geminin güvertesindekiler susunca, bir ihtiyar ayeti ezberden okur: “Femeni’tedâaleykümfa’tedü aleyhi bimislîma’tedâaleyküm/Kim size saldırırsa siz de tıpkı onun saldırdığı gibi ona saldırın.” (s. 178)

gibi paragraf ve cümlelerin yanında, ayrıca Vygotsky’nin “... metinlerarası kavramını “anlam ağı” olarak nitelendirmesi” ve her metnin yeni bir metinlerarası olduğundan hareketle Riffaterre’nin “belli bir bölüm okurken belleginde yeniden beliren metinler toplamı”(s.74) olarak tanımlamaları göz önünde bulundurulduğunda, kutsal kitaplarda geçen anlatıların aynı sesbenzeşimi ile kullanılmasıyla okuyucu açısından aslı olandan uzaklaşılacak bir

deformasyonun kaçınılmaz olacağı, mukaddesattaki verilerin okuyucu açısından “Anlam Bozulması”na yol açacağı açıktır. Çünkü Vahyî olan, okuyucu zihninde yeni bir anlam ile şekillenecektir. Böylece Okuyucu açısından eldeki mukaddesata ait veriler, şahsî olarak anlaşılmaya ve yeniden yorumlanmaya yol açılarak Vahyî özden kopuşu da beraberinde getirecektir. Öyle ki; *Amat* romanında bol bol karşılaşılan bu tür ifadelerde okuyucu için tehlike olan nokta, biçimsel vurgularla okuyucu zihnindeki anlamsal dönüşümler, mevcut ve kastedilenin, okuyucu zihninde yeniden “*sanki peygamber edasıyla*” yorumlanarak algılanması haline gelmesidir. Çünkü Aktulum’un ifadesiyle Dönüştürme, Yansılama (Parodi); “bir şarkıyı başka bir tonda söylemek”tir. Yani bu tür tekniklerle mukaddesatın bir parodiye dönüştürülebileceği açıktır. Bu açıdan bakıldığında da Yenitarihselci Söylem olarak ifade edilen bu tür yazımlara kanaatimce Kutsal Kitapların “Asla” alet edilmemesi gerekir.

Ayrıca, Semavi dinlere ait Tevrat ve İncil’in Vahyî olmaları kabul edilmesine rağmen, tarihte yaşadıkları süreçler göz önünde bulundurulduğunda, mukaddes verilerin bir kısmının bozulduğu ve /veya kaybolduğu görülmekte, Müslümanlar açısından böyle bilinmektedir. Müslüman toplum açısından eldeki mukaddesatın doğru kabul edilerek iman edilmesinin sebeplerinden en önemlisi “Tahrif edilmeden ve kaybolmadan günümüze kadar ulaşması”dır. Bu noktada da İslam kültüründe bilgide *Nakil ve Kaynağın* “Mi-henk Taşı” olmak gibi bir özelliği vardır. Yani; ne kadar sağlam kaynak, o kadar sağlam ve doğru bilgi eşleştirmesi bizi ister istemez bu romanda geçen aktarımlarda “Ravîler ve Kaynakları”na dikkat çekmeye zorlamıştır.

“Selâm Ağası Kekez İsmail Dede Hazretlerinin serdümene verdiği nota kıble, Yedekçi Baba Maymunî İlyas Baba Hazretlerinin El Beyân fî Makasidü’l-Lûtiyân adıyla kaleme aldığı o şahesere göre ise gündeğusuydu.” (s. 185),

“Kurşunlu Mahzen Kâtibi Hamamcı Musa Efendi’nin görkemli eseri Tezâkirü’l-Mücrimin’de anlatıldığına göre...” (s. 11),

“Rûzname Kisedârî Ölügözlü Cuma Bey’in Kamûsu’l Desais başlıklı eserinde anlatılanlar doğruysa...” (s. 13)

gibi ifadelerle, İslam kültüründeki dînî bilgilerin kaynak, râvî ve rivayetlerine göndermeler yapılarak bu roman ile, onların “*tahfif*” edilmesine oldukça fazla hizmet edildiği görülmektedir.

Kahraman ve karakterlerin detaylı bir şekilde verildiği, okuyucunun tavsiyelerinin kolaylaştırıldığı ve Postmodern edebiyat tekniklerinin bolca kullanıldığı bu romanda okuyucuya zihinsel yorgunluk anlamında fazla bir yük

yüklenmiyor. Yani okuyucu, roman karakterlerinin durumuna göre yapacaklarını önceden zihinsel kurgulamaya ihtiyaç duymuyor. Daha doğrusu romana dahil olmuyor.

Sonuç olarak bu roman hakkında denilebilir ki; olayı, okur merkezli metin açısından değerlendirildiğinde *Amat* romanındaki göndermeler ve vurguların dînî kaynakları hafife alacak şekilde, ayetlere çağrışım yapacak şekildeki metinlerarasılık tekniğinin bolca kullanılması ile din sahibi bir okur kitlesinin kutsallarına hacamat yapıldığı görülmektedir. “Mukaddesatın deformasyonuna katkıda bulunan kitap örneği”ni görmek isteyen okur, *Amat* romanını mutlaka okumalıdır.